

CONFERENCE PROCEEDINGS
July 27-28, 2020
Tashkent, Uzbekistan

International online conference
PSYCHOLOGY SCIENCE AND
YOUTH DEVELOPMENT

ПСИХОЛОГИЯ ФАНИ ВА
ЁШЛАРНИНГ РИВОЖЛАНИШИ
Халқаро онлайн конференция

МАҚОЛАЛАР ТЎПЛАМИ
2020 йил, 27-28 июль
Тошкент, Ўзбекистон

<http://ips2020.uz/>

https://t.me/IPS_in_UZBEKISTAN

ЎЗБЕКИСТОН RESPУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРИЛИГИ
МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ
ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ
ИЖТИМОЙ ФАНЛАР ФАКУЛЬТЕТИ
ПСИХОЛОГИЯ КАФЕДРАСИ
ЎЗБЕКИСТОН RESPУБЛИКАСИ
ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНИШ ВАЗИРЛИГИ
ЎЗБЕКИСТОН RESPУБЛИКАСИ ИЧКИ ИШЛАР ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ШАҲАР БОШ БОШҚАРМАСИ

“ПСИХОЛОГИЯ ФАНИ ВА ЁШЛАРНИНГ РИВОЖЛАНИШИ”

*Халқаро илмий – амалий онлайн конференция материаллари
(27-28 июль, 2020 йил)*

MINISTRY OF HIGHER AND SECONDARY SPECIALIZED
EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN
DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY OF
THE NATIONAL UNIVERSITY OF UZBEKISTAN
MINISTRY OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF
THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN
MAIN DEPARTMENT OF TASHKENT CITY OF
THE MINISTRY OF INTERIOR AFFAIRS

“PSYCHOLOGY SCIENCE AND YOUTH DEVELOPMENT”

*Proceedings of the international scientific-practical online conference
(July 27-28, 2020)*

ТОШКЕНТ – 2020

uchib o'tayotgan kunlarimizning 2-3 daqiqasini qizg'anamiz. Shu bir og'iz so'zimiz kimningdir ozgina mehr va e'tiborga muhtoj ko'ngliga dalda bo'lib, hayotga yorug' nazar bilan qarashiga turtki bo'lsa, ne ajab?!

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Davletshin M. G. «Umumiy psixologiya» T-2000y.
2. Gamezo A. «Atlas po psixologii» Moskva 2001y.
3. Karimova V. M. «Psixologiya» T. Sharq 2002y.

КИЧИК ГУРУХЛАР ТАРКИБИДАГИ ЎСМИРЛАРНИНГ ПСИХОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИНИ ЎРГАНИШ ВА КОРРЕКЦИЯЛАШДА ПСИХОЛОГИК ХИЗМАТНИНГ АҲАМИЯТИ

Худойқулова Г.Б.

Бухоро давлат университети катта ўқитувчиси

Ўсиб келаётган ёш, бунёдкор авлод келажагини ҳар томонлама такомиллашган ва ижтимоий тараққиёт талабларига тўла-тўқис жавоб бера олувчи таълим тизимининг муваффақиятли татбиқисиз тасаввур қилиб бўлмайди. Таълимнинг муваффақияти эса ташкил этилган ўқув фаолиятининг ҳар бир ўқувчи шахсига, унинг ижтимоий тараққиётига қўшган ҳиссаси билан белгиланади. Бу масъулиятли вазифани, айниқса, бугунги кунда психологик хизматсиз тасаввур қилиб бўлмайди.

Бугунги кунда психологик хизмат ижтимоий - психологик муаммо сифатида талқин қилинар экан, барча ривожланган мамлакатлардаги каби Ўзбекистонда ҳам мазкур психологик хизмат муаммосининг қай тарих ва қандай илмий-ташкилий асосларда бартараф этилаётганлигини ўрганиш, таҳлил қилиш ва талқин қилиш муҳим аҳамият касб этади. Чунки, Республикада психологик хизматга оид олиб борилаётган назарий - илмий ва амалий - услубий тадқиқотлар кўламига маълум тартибда баҳо бермай туриб, Ўзбекистонда психологик хизматни янада такомиллаштириш ва ривожлантириш масаласи ҳақида фикр мулоҳаза юритиб бўлмайди.

Қолаверса, болаларни мактаб таълимига тайёрлашда, ўқув топшириқларини такомиллаштиришда, ўқувчиларни у ёки бу касбга йўналтиришдаги ўзига хос индивидуал психологик хусусиятларини ва қизиқишларини аниқлашда, уларни ўз-ўзини англашларида, ўқув жараёни, ўқувчилар жамоаси, ўқувчи-ўқитувчи фаолияти билан боғлиқ барча муаммоларни бартараф этиш йўллари излашдаги психолог-олимларнинг бугунги ютуқлари ҳақида етарли далиллар мавжуд. Масалан, И.В.Дубровина тадқиқотларида мактабда психологик хизматни ташкил этишдаги назарий ва амалий жиҳатларнинг асосланиши, Л.И.Божовичнинг ўқувчи шахси ва унинг мактаб ёшидаги шаклланиш босқичларини психологик таснифловчи эмпирик маълумотлари, А.Г.Асмоловнинг ўқувчи фаолияти ва установка уйғунлигини изоҳлаб берувчи тадқиқотлари, Д.И.Фельдштейннинг онтогенезда

ривожланувчи шахс ижтимоий тараққиётининг психологик қонуниятларини очиб беришга қаратилган қатор илмий-тадқиқий кўрсатмалари, Е.А.Климовнинг ўқувчини касбга йўналтиришдаги индивидуал услубни ўзида мужассамлаштирган психологик мезонлар ишланмалари, Б.С.Мерлиннинг ўқувчи шахсидаги индивидуал ва социал типик хусусиятлар психологиясини изохлаб беришга қаратилган асарлари, Э.Ғ.Ғозиевнинг таълим муассасаларидаги психологик хизмат вазифаларини қайд этишга бағишланган кўрсатмалари, М.Г.Давлетшиннинг Ўзбекистондаги психологик хизматнинг бугунги ҳолати ва вазифаларини талқин қилишга қаратилган илмий-амалий фикр-мулоҳазалари, В.А.Токареванинг ўқувчи шахси тараққиёти учун муҳим бўлган ўз-ўзини билиш ва ахлоқий ривожланиш имкониятларини очиб беришга қаратилган илмий ва эмпирик маълумотлари, Ғ.Б.Шоумаровнинг Халқ таълими тизимида психологик хизматнинг жорий этилиши билан боғлиқ янгиликлар, муаммолар ва ечимларга бағишланган назарий-илмий ва ижтимоий-амалий аҳамиятга молик фикр-мулоҳазалари, Б.Р.Қодировнинг Ўзбекистондаги иқтидорли ва истеъдодли болаларни танлаш ва тарбиялашга қаратилган қатор назарий-илмий ва амалий-услубий асарлари шулар жумласидандир.

Айниқса, бугунги кунда ўзбекистонлик психологлар гуруҳи томонидан “Ўзбекистон Республикаси халқ таълими тизимида психологик хизмат, халқ таълими тизимида ишлайдиган психологларнинг малакасини ошириш ва уларнинг аттестацияси ҳақидаги Низом”га ўзгартиришлар киритилиши ва Халқ таълими вазирлиги томонидан тасдиқланиши Ўзбекистондаги психологик хизмат тизимининг расмий тарзда “жонланиши” ва тараққий этиб бориши учун муҳим ижтимоий аҳамият касб этади. Табиийки, ушбу “Низом” таълим муассасаларида татбиқ этилажак психологик хизмат тизимининг асл мақсади, мазмуни, моҳияти, аҳамияти, вазифалари ва асосий йўналишлари ҳақида етарлича тасаввур ҳосил қилиш ва шу тасаввур асосида муваффақиятли фаолият кўрсатиш учун ўзига хос қўлланма ва йўлланма бўлиб хизмат қилади.

Шундай қилиб, кичик гуруҳларга психологик хизмат кўрсатишнинг методологик асослари сифатида қайд этилган юқоридаги илмий мушоҳадалар бугунги ижтимоий психология фанининг қуйидаги йўналишларига амалий жиҳатдан зудлик билан ҳал қилиниши лозим бўлган муаммо сифатида қарашни тақозо этади.

1. Психологик хизмат доирасида умумтаълим мактабларида фаолият юритувчи расмий ва норасмий кичик гуруҳларни алоҳида тадқиқот объекти сифатида қараш ва унинг ўзига хос гуруҳий, ҳудудий ва этнопсихологик имкониятлари кўламига эмпирик жиҳатдан баҳо бериш орқали ижтимоий психологияда амалий тадқиқий вазифаларни белгилаш мумкин бўлади.

2. Кичик гуруҳларга психологик хизмат кўрсатиш методологиясининг яратилиши шахс ва унинг ижтимоий фаоллигини тадқиқ қилувчи илмий ишланмаларга (Г.М.Андреева, П.Н.Шихирев, Б.Ф.Ломов, Э.Фромм, Ю.М.Забродин, Г.М.Олпорт, Т.А.Китвелл, Ғ.Б.Шоумаров, В.М.Каримова ва хокази); гуруҳий идентификация ва гуруҳий ижтимоий установақларни

бевосита тадқиқ қилувчи эмпирик маълумотларга (Д.Н.Узнадзе, А.Г.Асмолов, М.Рокеч, М.Фисхбеин, А.Н.Маслов ва ҳоказо), гуруҳда шахслараро фаоллик ва шахслараро муносабат мотивацияларини тадқиқ қилиш билан боғлиқ илмий изоҳларга (В.Н.Мясищев, В.С.Мерлин, Б.И.Додонов, Б.Д.Порыгин, В.В.Розенбиат, ва ҳ.к.) бевосита боғлиқ эканлигини алоҳида қайд этиш мумкин.

3. Илмий матбуотда маълум ва машҳур тестларнинг қўлланилиши, жумладан, Лири тести асосида кичик гуруҳларда шахслараро муносабат мотивациясини ўрганишга қаратилган саккизта октант натижаларига, шунингдек, Томас тести натижаларига асосланган бешта ҳолат (бахс мунозара, ҳамкорлик, ўзаро келишув, гуруҳдан ўзини четга олиш, гуруҳга мослашишнинг) гуруҳлар психологияси талаблари асосида ўрганилиши, кичик гуруҳларни ҳар жиҳатдан ўрганиш ва унга психологик хизматлар кўрсатишни тақозо этади.

4. Кичик гуруҳларни ўрганишда ўз-ўзини ҳиссий баҳолаш билан боғлиқ тадқиқотларнинг яратилиши (К.Изард, Рикс-Уэсман, Спилбергер-Ханин, А.В.Захарова, ва ҳ.к.) уларга бевосита психологик хизмат кўрсатилишини таъминлайди.

5. Таниқли психолог Р.С.Немов томонидан ишлаб чиқилган ижтимоий психологияда муҳим ўрин тутувчи кичик гуруҳлар доирасидаги ўқувчи шахси ва шахслараро фаоллик мотивациясининг таркиб топтирилишига дахлдор бўлган гуруҳий, ижтимоий психологик рельеф тизимидаги мезонларнинг тадқиқ қилиниши бугунги психологик хизмат самарадорлигини аниқлашда муҳим методологик манба сифатида хизмат қилади.

Маълумки, умумтаълим мактабларида олиб борилаётган психологик хизмат жараёнининг ҳар жиҳатдан кенг қўламли йўналишларга эга эканлиги ва ҳар бир йўналишнинг ўзига хос мақсади ҳамда вазифалари борлиги алоҳида аҳамият касб этади. Бу вазифалар эса албатта махсус билимларга ва тажрибаларга эга бўлган амалиётчи психологлар томонидан амалга оширилади. Қолаверса, бугунги кунда барча ривожланган давлатлардаги таълим муассасаларининг юқори даражадаги истикболларини ўзига хос ижтимоий мақсадлар асосида ташкил этилган психологик хизмат амалиётисиз тасаввур этиб бўлмайди. Чунки, ҳар қандай таълимнинг объекти ҳам субъекти ҳам ўқувчи шахсининг айнан ўзи ҳисобланади. Ўқувчи шахси эса муайян ижтимоий таъсирлар асосида шаклланувчан ва жуда кўплаб ўзигагина хос бўлган бетакрор психологик имкониятларга эга бўлган онгли ижтимоий мавжудотдир. Шу боисдан, айтиш жоизки, агарда биз таълим самарадорлигига эришмоқчи бўлсак, шунингдек, жамият тараққиёти учун зарур бўлган ҳар томонлама ривожланган баркамол шахсни тайёрламоқчи бўлсак, энг аввало мазкур шахсдаги психологик имкониятларни ҳамда унга бевосита ижобий ёки салбий таъсир этувчи ижтимоий психологик омилларни эмпирик жиҳатдан ўрганишимиз, таҳлил қилишимиз ва шу таҳлилларга таяниб тегишли даражада тарбиявий ишларни олиб боришимиз муқаррардир. Шу нуқтаи назардан олинганда, бугунги ҳар бир ўқувчи шахсига унинг

ижтимоийлашувига бевосита таъсир этувчи кичик гуруҳларни эмпирик жиҳатдан ўрганиш ва ҳар бир ўрганилган омилни психологик хизмат доирасидаги талаблар асосида талқин қилиш ва шу талқинларга таяниб мактаб амалиётчи психологлари муайян тавсияларни ишлаб чиқиш масаласи муҳим аҳамият касб этади.

Мактабда кичик гуруҳларга психологик хизмат кўрсатиш энг аввало шу кичик гуруҳлар доирасидаги шахслараро муносабат мотивациясининг шаклланиши билан бевосита боғлиқдир. Чунки, мактаб психологи шахслараро муносабат мотивацияси кўринишларини ижтимоий жиҳатдан тўлақонли таҳлил этмас экан бу гуруҳлар фаолиятини ижобий томонга йўналтириш жуда мушкулдир. Шу нуқтаи назардан, ҳар бир гуруҳдаги расмий ва норасмий қатламларни киёсий таҳлил қилиш орқали кичик гуруҳларга психологик хизмат кўрсатишнинг асосий йўналишлари белгилаб олиниши зарур.

Методологик асослар шуни кўрсатдики, ҳар бир ўқувчи шахсини, унинг ижтимоий-психологик табиатини, имкониятларини ва ўзига хос психологик истиқболларини айнан, у фаоллик кўрсатаётган кичик гуруҳлар доирасида талқин қилиш, ҳамда шу талқинлар асосида унга муайян даражадаги психологик хизматлар кўрсатиш таълим - тарбия муассасалари олдида турган муҳим вазифалардан биридир. Бинобарин, бугунги кунда республикада ўзига хос изчиллик билан амалга оширилаётган таълим ислохотлари, тобора юксак поғоналарга кўтарилиб бораётган ижтимоий-иқтисодий муносабатлар, фан, техника ва ишлаб чиқаришнинг кескин ривожланишига жавоб бера олувчи жамият ва шахс эҳтиёжларининг ўзаро вобасталиги замирида шаклланаётган гуруҳий фаоллик жараёнларини муайян психологик мезонлар асосида ўрганишга қаратилган тадқиқот йўналишларини белгилаш масаласи ниҳоятда муҳим аҳамият касб этади.

Дарҳақиқат, шахс ва унинг ижтимоий аҳамиятга эга бўлган фаоллигини таъминловчи асосий омиллардан бири бу – шахснинг маънавий ва интеллектуал имкониятлари бўлса, иккинчиси эса мазкур имкониятларни рўёбга чиқиши учун хизмат қилувчи ижтимоий муҳит, гуруҳий фаоллик жараёнларидир. Бу жараённи тегишли ижтимоий-психологик меъёрлар асосида тадқиқ қилиш орқали бугунги кунда республика умумтаълим мактабларида психологик хизмат самарадорлигини таъминлаш масаласига жиддий эътиборни қаратиш асосий мақсад бўлиши лозим.

АДАБИЁТЛАР:

1. Андреева Г.М. Социальная психология учебник для Вузов. – М.: Аспект-Пресс, 2001-378с.)
2. Агеев В.С. Психология межгрупповых отношений. М., 1983.
3. Баротов Ш.Р. Таълимда психологик хизмат асослари. Монография. Т. Маънавият. 1999 й.
4. Баротов Ш.Р. Психологик хизматнинг назарий ва амалий муаммолари. Бухоро, 2008.

	Лидерство и мастерство общения	
374.	<i>Xodjayeva S.Q.</i> Mustaqillik yillarida maktabgacha ta'lim va uning zamonaviy qiyofasi	1220
375.	<i>Xojobo'yeva L.I.</i> Туризмда маркетинг психологияси	1222
376.	<i>Xoliqov U.Q.</i> Shaxmat o'rgatish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarning mantiqiy fikrlash va shaxsiy sifatlarini shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari	1225
377.	<i>Kholmiraeva M., Kholmiraeva Sh.</i> Personal development strategy	1230
378.	<i>Xolmo'minov M.</i> Yoshlar psixologiyasida madaniyat muassasalarining o'rni	1232
379.	<i>Xolmo'minova I.Z.</i> Yoshlar – O'zbekiston poydevori	1236
380.	<i>Xolmurodov M.</i> Новый взгляд на рекомендации великих учёных по психологии управления	1239
381.	<i>Xolmurodova A.N.</i> Shaxsiy rivojlanish strategiyasi	1242
382.	<i>Xamidov D.</i> Globallasuv jarayonining shaxs va jamiyat hayotiga psixologik ta'siri	1245
383.	<i>Khudoiberdiyeva Kh.Z., Kxursanova M.</i> Problems and solutions in the implementation of state policy to support young women, protection of their rights and interests	1250
384.	<i>Xudoyberdiyeva Z.</i> Hozirgi zamonda insonlarning "o'z joniga qasd qilish(suitsid)"ga nima sabab bo'lyapt? Va ularni oldini olish yo'llari	1253
385.	<i>Xudoykulova G.B.</i> Кичик гурухлар таркибидаги ўсмирларнинг психологик хусусиятларини ўрганиш ва коррекциялашда психологик хизматнинг аҳамияти	1257
386.	<i>Xudoymuroda D.</i> Oilada ota- ona va farzand o'rtasidagi munosabat	1261
387.	<i>Xujamshukurov T.R.</i> Xalqaro diplomatik munosabatlar	1263
388.	<i>Haydarova K.Q.</i> Yoshlarni sport madaniyati ruhida tarbiyalash	1266
389.	<i>Hayitboyeva Z.O.</i> Stress holatini korreksiya qilishda musiqiy terapiyaning ahamiyati	1268
390.	<i>Halimova N.</i> Zamonaviy ta'lim psixologiyasi	1271
391.	<i>Shamsullayeva R.S.</i> Oila psixologiyasida shaxs tarbiyasi	1273
392.	<i>Шаранова Д.Б.</i> Шаркона оилаларда уй бекаларининг психологик хусусиятлари: муаммо ва ечимлар	1277
393.	<i>Шарафутдинова Х.Г.</i> Шарк мутафаккирларининг оилавий муносабатлар деструкцияси хақидаги карашлари	1283
394.	<i>Sharipov A.Sh.</i> Axborot-psixologik xavfsizlikni ta'minlashning vazifalari, asosiy yo'nalishlari va	1286